

MĂNĂSTIREA GOLIA

— SCHIȚĂ ISTORICĂ —

de ZEVEER ZOTTA.

Studiul din fasc. 41, an. XVII „*Mănăstirea Golia, schiță istorică*“, fiind scris, în urma propunerii Comisiunii Monumentelor Istorice, la termen scurt, e firesc că nu s’au putut utiliza toate izvoarele privitoare la trecutul mănăstirii și familiei Golia, ci numai cele principale. Totuși din categoria aceasta s’a omis publicarea următoarelor inscripții (slavone) de mare importanță, de pe un Tetraevanghel, aflat în Muzeul bisericesc de pe lângă Academia din Chiev:

„Cu bună voirea Tatălui și ajutorul Fiului și săvârșirea Duhului Sfânt, a făcut acest tetraevanghel *Ion Golia*¹) Mare Logofăt și soția lui Ana, în zilele evlaviosului Domn Io Petru Voevod. Și am îngăduit cu inima luminată și curată, și l-am dat la această dumnezeiască biserică pentru sufletul și amintirea (pomana) noastră și a părinților noștri; și cine se va ispiti să-l ia sau să-l dea altcuiva, acela are să dea răspuns înaintea groaznicei și nepărtenitoarei judecăți a lui Hristos, în anul 7084 (1575), luna lui Octomvrie 3“.

Sfârșitul Evangheliei cuprinde următoarea însemnare de deosebit interes istoric:

„Cu bunăvoirea dumnezeiască acest Tetraevanghell-a făcut și ferecat *Ion Golia*, Marele Logofăt și, *chinuindu-l Iancul Voevod, nefiind vinovat, în sfârșit i-a tăiat capul și i-a luat toate averile și acest Tetraevanghel*, și după aceasta, fiind gonit Iancu din Domnie, a fugit în orașul Liov. Atunci² și eu, Teofan, Mitropolitul Suce-

vei, am fugit de frica lui Iancul și, răpind Leahul toate averile lui, și văzând și acest Tetraevanghel răpit de străin, și scârbindu-mă cu duhul cum îl defaimă străinii letini, și ca să nu piară amintirea ferecătorului lui, l-am răscumpărat de la Leah, dând Leșilor 100 ughi (galbeni), pentru Tetraevanghel, și, neputând să-l scot de la ei, și încă silindu-i Domnița, și cu mare greutate abia l-am scos din mâinile Leșilor, și am mai adăugat, dând încă 100 taleri, încât puțin de nu mi-am dat tot al meu, și l-am răscumpărat. Atunci m’am întors înapoi, și am venit în țara mea, și l-am dat la biserică zidită de mine cu hramul cinstitului Prooroc Mergătorul Înainte și Botezătorul Ioan în mănăstirea *Râșca*. Așa dar cine din fiii panului Golăi îl va lua, sau soția lui, și voiesc să-l plătească, pentru amintirea părinților lor, ci să dea banii de mai sus, 100 ughi și 100 taleri mănăstirii Râșcăi, și după plată sânt slobozi să-l ia; iar altfel cine se va ispiti să-l mute din biserică, acela să fie blăstămat, de trei ori blăstămat de Domnul Dumnezeu, de Botezătorul Ioan și de Smerenia Noastră. Am scris în anul 7090 (1582), Septemvrie în 10¹.

Notă. Importanța inscripțiilor, mai ales a ultimei, privitoare la tragicul sfârșit al evlaviosului ctitor, se impune. Narațiunea Mitropolitului Teofan² e, de altfel, în conformitate cu aprecierea cronicarului despre Domnia lui Iancu Sasul: „*că lăcomie la avere nespuse avea pentru care pre mulți a omorât*“³.

¹ Șt. Berechet, *Documente slave de prin Arhivele*, București, 1920, pp. 9-10.

² 1564—72, 1578—81, 1582—1587 (Iorga, *Ist. Bis. Rom*, II, p. 335).

³ *Lelopsisife*, p. 234.

¹ În textul slavon desigur *Golăi*.

² Se referă evident la decapitarea lui Golia.

Date fiind legăturile *Movileștilor* cu Golia, la a cărui mănăstire au fost, precum am văzut, *ctitori*, e de presupus că, îngroziți de uciderea nevinovată a unui boier cu *vază*, fost Mare Logofăt, probabil din clica lor, dacă nu chiar înrudit cu ei, vor fi luat toiagul pribegiei în 1581¹.

Golia era rău văzut de ereticul sas de pe mamă, Iancu Vodă, de la începutul Domniei lui (1579) și de aceea nu-l mai întâlnim cu boierie după 1578.

Blăstămul Logofătului și-a atins însă țelul, fără să aștepte judecata lui Hristos. După un an, în 28 Septembrie 1582, căzu capul lui Iancu la Liov².

Însemnarea Mitropolitului a avut deci loc după fuga și înaintea decapitării lui Iancu.

Ceia ce, însă ne contrazice este anul 7090 *Sept.*, care, scăzându-se 5509, ar da anul 1581, când Iancu mai era în Scaun. S'ar putea crede că anul începea și atunci în Ianuarie, dar afară de alte documente ni probează și unul delat Iancu, din 20 Dec. 7090, cu toată greșeala operațiunii de scădere a lui M. Kogălniceanu,

care calculează 1582, când Vodă era *mort*, că n'avem a face decât, sau cu o scăpare de condei a Mitropolitului, sau cu o eroare de cetire din partea d-lui Berechet. Anul trebuie să fie 7091.

De ce n'a înapoiat Mitropolitul Evanghelia mănăstirii Golia, căreia de sigur i-a fost hărăzită? Se explică. El a fost, nu numai un fost amator al bisericii mănăstirii, ci și „ucenicul“ episcopului de Roman Macarie al II-lea¹) (1531—58), ctitorul mănăstirii Râșca²; (va fi fost însuși cu metania de acolo.³)

Domnița care a stăruit pentru Mitropolit este probabil însăși *Doamna Maria*, întru cât, Iancu având trei fiice, indicațiunea ar fi lipsită de precizare.

Decapitarea — nepolitică, căci nu vedem că: s'au confiscat moșiile pentru viclenie — a lui Golia, a fost menționată și de d. Iorga⁴), probabil după un alt izvor străin. Dacă între *Movilești* și Golia erau legături intime, ea va fi avut loc după 20 Decembrie 1581, când li se întorseseră mai multe moșii⁵).

¹ Ibid.

² W. Schmidt, *Suczawa, Hist. Denkwürdigkeiten*, Cernăuți 1875, p. 142. Inexplicabilă scrisoare regelui către Sultan din 18 Iunie, în care scrie «ipse (Iancu) *deinde vita privatus est*» (Hurmuzaki III, p. 63), întru cât în 3 August dă Iancu din Suceava un privilegiu mănăstirii Tazlău (Hurmuzaki — Iorga, XI, p. 898).

¹) *Letopisițe* I, p. 22.

²) *Ibid.* p. 210.

³) Dan, *Ist. Episcopiei de Rădăuți*, p. 42, unde însă se confundă Teofan din 1520—35, care s'ar fi născut în sec. al XV-lea, cu cel de care ne ocupăm.

⁴) Hurmuzaki XI, Prefața, p. 1.

⁵) *Arhiva Românească*, l. c.